جرائم علیه امنیت ملی در فضای سایبر
با ارائه راهکارهای پیشگیرانه

تألیف:

علیرضا شیوافرد

(کارشناس ارشد حقوق جزا وجرم‌شناسی)

دکتر محمد حسین جعفری

(استادیار و عضوهیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی یزد)

پاییز ۱۳۹۶

سرشناسنامه	:	شیوافرد، علیرضا،۱۳۶۹-
عنوان و نام پدید آور	:	جرایم علیه امنیت ملی در فضای سایبری با ارائه‌ی راهکارهای پیشگیرانه/نویسنده علیرضا شیوافرد، محمد حسین جعفری
مشخصات ناشر	:	یزد:آرتاکاوا، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۱۰۰ ص.
شابک	:	۹۰۰۰۰ ریال: ۲-۹۷-۶۶۷۷-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
موضوع	:	جرائم کامپیوتری
موضوع	:	Computer crimes
موضوع	:	جرایم کامپیوتری-ایران-پی‌جویی
موضوع	:	Computer crimes - Investigation - Iran
موضوع	:	جرایم کامپیوتری – قوانین و مقررات - ایران
موضوع	:	Computer crimes - Low and legislation - Iran
موضوع	:	امنیت ملی – قوانین و مقررات - ایران
موضوع	:	National security - Low and legislation - Iran
شناسه افزوده	:	جعفری، محمد حسین، ۱۳۴۹-
رده‌بندی کنگره	:	۱۳۹۶ ج۶ ش/HV ۶۷۷۳
رده‌بندی دیویی	:	۳۶۴/۱۶۸
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۹۱۱۸۴۰
شماره ثبت کتاب	:	۴۵۵-۹۶

انتشارات آرتاکاوا

جرائم علیه امنیت ملی در فضای سایبر با ارائه راهکارهای پیشگیرانه

- **تهیه و تدوین: علیرضا شیوافرد، محمد حسین جعفری**
- **ناشر: آرتاکاوا**
- **ناظر چاپ: حمید صادقی**
- **نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶**
- **شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه**
- **قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال**
- **شابك: ۲-۹۷-۶۶۷۷-۶۰۰-۹۷۸**

فهرست

منابع ۹۵

مقدمه

انسان اشرف مخلوقات خداوند است که از جانب او به قدرت تفکر آراسته‌شده است بدین سبب از لحظه خلق نخستین انسان تا عصر حاضر برهه‌ای از تاریخ را نمی‌توان یافت که جوامع بشری از مواهب این نعمت آسمانی برخوردار نبوده باشند و یک شیوه فکری جدید یا یک ابزار فنی جدید ایجاد نشده باشد. در این میان برخی از این نوآوری‌ها؛ تحولات اساسی را در اجتماعات بشری سبب شده است.

گاه مکاتب جدید فکری بنیان‌های اجتماع را تحت تأثیر قرار داده‌اند و گاه اختراعات همه شیوه زندگی انسان‌ها را متحول کرده است. پس از «انقلاب صنعتی»[1] که با بهره‌گیری از ابزارهای صنعتی پیشرفته در امر تولید کالا؛ تحولات شگرفی در سطح دنیا به دنبال داشت و «عصر صنعتی»[2] را رقم زد؛ اکنون نوبت «انقلاب اطلاعات»[3] است که با استفاده از ابزارهای الکترونیکی پیشرفته در امر انتقال اطلاعات؛ تحولات شگرف دیگری را موجب گردید و «عصر اطلاعات»[4] را رقم زند. مهم‌ترین نمود این عصر ایجاد «جامعه اطلاعاتی جهانی»[5] در یک دنیای مجازی با همه کارکردهای دنیای واقعی، اما فارغ از محدودیت‌های فیزیکی آن است که در لابه‌لای تاروپود «فناوری اطلاعات»[6] شکل گرفته است.

در این دنیای مجازی یک فرد می‌تواند فارغ از محدودیت‌هایی چون مرزهای ملی، حاکمیت سیاسی، نظارت افراد و مراجع مختلف، زبان، ملیت، نژاد، جنسیت و ... از هرکجای دنیا و در هر زمان با دیگران ارتباط برقرار کند، دیدگاه‌های خود را منتقل کند و از دیدگاه‌های دیگران مطلع شود برای رفع نیازمندی‌های روزانه خود اقدام کند یا نیازمندهای دیگران را مرتفع سازد و بالاخره تمامی فعالیت‌های اجتماعی خود را به انجام برساند. این امر سبب شده است جوامع انسانی در همه ابعاد خود دچار چالش‌های جدیدی شود که چاره‌ای جز پشت سر گذاردن آن‌ها به بهترین وجه باقی

1- indutsraial Reoolaion
2- Industrial Age
3- Information Revoluion
4- Information Age
5- world Information Society
6- I.T Information Technology

نگذاشته است؛ چراکه نمی‌توان جلوی رشد روزافزون قابلیت‌های خیره‌کننده این دنیای مجازی و گرایش افراد جامعه جهانی به استفاده از آن‌ها در جهت تسهیل زندگی را سد نمود.

امروزه ما به‌روشنی خود را مواجه با فضایی می‌یابیم که نیازی به حضور رودررو[1] و فیزیکی با طرف مقابل نداریم و وجود پاره‌ای از مطلوب‌ها، ارزش‌ها و خواسته‌ها و همچنین حاکمیت پاره‌ای از هنجارها و الزامات را در درون این فضا درک می‌کنیم که عموماً مستقل و بعضاً متفاوت ازآنچه در جامعه کلاسیک بیرونی جریان دارد، می‌باشد. بنابراین می‌توانیم بشر امروز را غوطه‌ور در فضایی بدانیم که وصف اصلی آن تبادل اطلاعات است و او را در آستانه ورود به جامعه اطلاعاتی ببینیم و بر این اساس دغدغه‌ها و مطلوب‌های او (به‌ویژه دغدغه‌ها و مطلوب‌های امنیتی) را بازیابی کنیم.

در این میان نیز جرم را با ای مسیری متحول و درعین‌حال سریع را در عرض پنج دهه اخیر طی کرده است بدین معنا که از دهه‌ای به دهه دیگر هم نحوه ارتکاب جرم، هم هدف حمله مرتکب جرم و هم برخی موارد دیگر بعضاً یا کاملاً دگرگون‌شده است. این مسیر سریع است، زیرا مبدأ و منشأ آن یعنی سرعت سریع را پشت سر می‌گذارد.

از سال ۱۹۵۰ به بعد رایانه و تکنولوژی اطلاعات با سرعت افسارگسیخته‌ای روزبه‌روز جلوتر آمده و به همین سرعت راه خود را طی می‌کند. این سرعت تبعات مختلفی در زمینه‌های گوناگون اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به دنبال دارد به تبع این پیامدها قواعد و فرم‌های مدنی – جزایی نیز دستخوش تنوع و دگرگونی شده است و چون هنوز سیر حرکت سریع تکنولوژی و اطلاعات و رایانه ادامه دارد، حقوق‌دانان مخصوصاً در زمینه حقوق جزا نتوانسته‌اند به سامان و ثبات موردنظر دست یابند و هر زمان با قاعده‌ای یا تغییر روندی درگیر هستند؛ نمونه‌ای از این عدم سامان‌یافتگی را در اختلافات مندرج در تعریف جرم رایانه‌ای، ماهیت متحول و گوناگون آن و نحوه ارتکاب جرم می‌توان یافت وقتی در اصل پدیده از حیث تعریف و ماهیت اختلاف است، مسلماً در مورد مصادیق و اجزای آن اختلافات تجلی بیشتری خواهد یافت.

1- Face to face

جرائم رایانه‌ای اولاً بر ماهیت جرائم ارتکابی ثانیاً بر توصیف جرائم ارتکابی و ثالثاً بر عناصر متشکله این جرائم آثار جالب و مهمی گذارده است. جرم رایانه‌ای ماهیتاً جرائم کلاسیک را با تحول روبرو کرده است. این جرائم دارای ماهیتی تکنیکی یا به‌عبارت‌دیگر دارای ماهیت ناشی از پیشرفت تکنولوژی مدرن هستند. همین ماهیت تکنیکی بر تفسیر و برخورد با جرم تأثیر می‌گذارد.

از این تحقیقات مقدماتی در جرائم سایبری همچون تحقیقات در جرائم سنتی دارای یک سلسله قواعد، آثار و دربردارنده برخی حقوق، تکالیف و ارزش است که سایر قواعد و مقررات حقوقی تفسیر می‌شود و البته وصف فرازمانی و فرامکانی بودن این پدیده به مفهوم فراقانونی بودن آن نیست. در جریان تحولات ناشی از عنصر فناوری اطلاعات و ایجاد شیوه‌های جدید برای انجام تحقیقات مقدماتی، روش‌های ارتکاب جرائم نیز در این حوزه متحول شده است. تغییر در روش ارتکاب جرائم، متولیان حوزه قانون‌گذاری را به سمت تجدیدنظر در محدوده‌های تعریف و توصیف جرائم و به عبارتی جرم انگاری‌های جدید سوق داده است تا از این طریق و با استفاده از ابزارهای حقوقی و به‌ویژه حقوق کیفری، پاسخ‌های مناسب را برای نقض حقوق و ارزش‌های تحول‌یافته در حوزه سایبری سازماندهی نمایند.

اسناد بین‌المللی و قوانین موضوعه‌ای که در بسیاری از کشورها و در زمینه‌های مرتبط با چگونگی تحقیقات مقدماتی تنظیم شده‌اند همگی شاهدی برای مدعا تلقی می‌شوند. بررسی اسناد و دستورالعمل‌های مختلفی که پارلمان و شورای وزیران اتحادیه اروپا در حوزه جرائم سایبری تدوین کرده است، نشان می‌دهد که امروزه جهت‌گیری سیاست مبانی این نهاد و به تبع آن کشورهای عضو به سمت احصاء موقعیت‌های مسئله آفرین در این حوزه حرکت می‌کند و اولین گزینه‌ای که شورا در پی ترویج آن است، تقویت سازوکارهای فنی است که امکان ظهور و بروز انواع سوءاستفاده‌ها و جرائم سایبری را به کمترین سطح برساند.

۱- قانون‌گذار داخلی نیز با الهام از رویه بین‌المللی در این زمینه و با بهره‌گیری از اسناد و متون فوق اولین حرکت جدی خود را با وضع مقررات قانون تجارت الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران و تقدیم لایحه رایانه‌ای به مجلس باهدف

روزآمدسازی نظام حقوقی و انطباق آن با شرایط و مقتضیات عصر فناوری اطلاعات تدوین نموده است. ازجمله ویژگی‌های لایحه جرائم رایانه‌ای اشاره‌شده این است که لایحه به لحاظ ساختار با رعایت اصول کنوانسیون‌های بین‌المللی جرائم سایبری تدوین شده است. بررسی ادبیات این مقررات حاکی از تأثیر فراوان متون و اسناد بین‌المللی بر طرز تلقی قانون‌گذار از فضای سایبری و مسائل مرتبط با آن است و آثار یک تقلید تمام‌عیار در سبک قانون‌نویسی و انشاء مطالب به چشم می‌خورد. بااین‌حال به نظر می‌رسد وجود چنین قوانینی و لوایحی باوجود ایرادات آشکار و نهانی که دارد بهتر از فقدان آن است و ابتکار قانون‌گذار در خصوص تدوین مقرراتی که مقالات و مبادلات الکترونیکی را که در عنصر فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات ناگزیر از آن هستیم، قابل‌تقدیر است.[۱]

در پژوهش حاضر به بررسی جرائم علیه امنیت عمومی در جرائم سایبری پرداخته‌ایم. با توجه به اینکه به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطی نوین چالش‌های حقوقی فراوانی را از حیث چگونگی تأمین امنیت فضای تبادل اطلاعات پیش کشیده است. به دلیل آنکه از یک‌سو ماهیت منحصر فعالیت‌های کاربران در عرصه‌های مختلف این فضا با یکدیگر متفاوت و از سوی دیگر مطلوب‌ها و بایسته‌های امنیتی و همچنین نوع و گستره مخاطرات امنیتی در هر یک از این عرصه‌ها با یکدیگر تفاوت‌هایی دارد. بنابراین شناسایی مؤلفه‌های فضای تبادل اطلاعات که ممکن است امنیت آن‌ها را در معرض خطر قرار گیرد و همچنین مطلوب‌های در معرض خطر (هدف امنیتی) در هر یک از حوزه‌های فضای تبادل اطلاعات، نهایتاً انواع تخلفات؛ راهکارها و ابزارهای حقوقی کشف پیشگیری، سزا دهی ضروری است.[۲]

۱- زندی، محمدرضا، تحقیقات مقدماتی در جرائم سایبری، انتشارات جنگل،۱۳۸۹، ص ۲۸

۲- همان، ص ۲۸